

K. J. Lányi Ernő. A szabadkézi rajz tanításának módszere. Illusztrációkkal. Budapest, 1894. 8-adrét, füzve ára 3 frt.

Azt hiszem, hogy e könyv megjelenése magammal együtt másokat is kellemesen meglepett. Hiszen a szabadkézi rajz tanításának módszere mindeddig nem volt megírva. Ha tehát végre valaki erre a feladatra vállalkozott, azt csak örvendetesnek lehet mondani. Maga a szándék elismerést érdemel. Mert bizonyos, hogy egyszerűtet és lelkesedés kellett arra, hogy iskolázásunk viszonyai között valaki a szabadkézi rajz tanításának módszeréről 13 ívre terjedő és nemcsak 50 külön rajzmelléklettel bővített, hanem még ezen kívül is illusztrált könyvet írjon és adjon ki a maga költségén, a saját rizikójára.

A szerző a mostoha elbánásban részesülő rajztanítás érdekében írta könyvét; de ezenfelül szolgálatot kívánt tenni azoknak is, a kik rajztanítással foglalkoznak. Ez lehetett kettős célja könyve megírásának. És ez igen szép és érdekes feladat. De a szerzőnek tudnia kellett volna azt, hogy a feladat nemcsak szép, hanem ezenkívül legalább is nem könnyű; a mivel úgy látszik, nem volt egészen tisztában. Megnehezítette munkáját talán az a körülmény is, hogy — idegen nyelvű dolgozatoktól eltekintve — előzetes munka úgyszólván nem állt rendelkezésére; s így egészen saját erejére volt utalva. De épen ezért kellett volna erejét előbb legalább kipróbálni, s csak kedvező esetben látni hozzá a feladat megoldásához.

Mert bizony feladatát a szerző nem oldotta meg. Erről a könyvnek már futólagos áttekintése után is azonnal meggyőződhetik mindenki. Most pedig, a mikor a könyvet teljesen ismerem, röviden csak annyit mondhatok, hogy nagyon csalódtam. Csalódásomat pedig a könyvnek egyrészt tárgyi tartalma, másrészt anyagának kidolgozása okozza. Mert a könyv tulajdonképen nem a szabadkézi rajz tanításának módszerét adja, amint azt a könyv czime szerint várni lehetne, hanem ad egyes fejezeteket, a melyek módszertani kérdésekkel is foglalkoznak. Tehát a helyett, hogy jól átgondolt és kidolgozott terv szerint fogott volna munkájához, mindenféle dologról készült fejezeteket egy sorozatba állít össze és ezeket fenti cím alatt könyvalakban adja ki; szóval feljegyzések, tanulmányok (?) és fejtegetések tarka sorozatából csinált könyvet. Sőt kétségtelen az is, hogy a különféle részek különböző hangulatban és célzattal íródtak. De ime a tartalom: 1. A rajzolás fontossága az emberi művelődésre. 2. A rajz hatása az ember szellemi erejére. 3. A technika. 4. Terveztetés az iskolában. 5. Az iskola általános feladata. 6. A helyes rajztanítás irányelvei. 7. A rajztanítás terén divatozó helytelen irányelvek. 8. A pont- és vonalhálózatban való rajzolás (mint hely-

telen irány). 9. Elmélkedés a népiskolai rajzoktatásról. 10. Részletesebb tanterv-javaslat az elemi népiskolai rajzoktatásról. 11. A jó íráshoz szükséges helyes testtartás szabályai. 12. A szabadkézi rajz feladatainak logikus levezetése. 13. Az alsófokú rajztanítás tananyaga I. oszt.; 14. II.; 15. III.; 16. IV. oszt. A testek után való rajzolás; 17. A tanév végén tartandó záróvizsgálat. 18. Zárószó.

A mint látszik, a könyv nem nyújt egészet; sőt hozzátehetem, hogy még részeiben sem. Bár némileg ez is menthető lenne akkor, ha tárgyi és egyéb kifogások egész sora megengedhetővé tenné. Lányinak vannak tapasztalásai, úgy mint minden tanítással foglalkozó embernek; s azt hitte, hogy efféle tapasztalásait (egyéni jellegükkel együtt) mindjárt ki kell nyomatnia s könyvben kiadnia. Tapasztalásait igazságoknak tartja, s ezekre gondol, ha nem róluk szól is, sőt ezekből következtet, ha nem lehet is. És néha úgy tetszik, mintha ezt maga is érezné; mert állításait utolsó instánziában akárhányszora «lehetne», «én így szoktam» féle kitételekkel akarja meggyőzőkké tenni. Általában azt tapasztaltam, hogy szerzőnek a következtetés, az egymásután nem erős oldala, bár könyvében a logikára tulságosan sokszor hivatkozik.

A szabadkézi rajz a középiskolai IV. vagy V-ik osztálylyal befejezve nincsen, hanem annak folytatása is van, a melyről a módszertanban meg kellett volna emlékezni; erről a szerző megfeledezett.

A szerző mindenütt és feltűnő módon csak a legelemibb kérdésekkel foglalkozik; és ebben annyira megy, hogy a példákat (a melyek mellesleg megjegyezve nem igen methodikusan vannak kiválasztva és csoportosítva) fejtegetési kedve ellenére épen csak mint tananyagot adja, egyébként velök tovább nem foglalkozik, és «megfejtésüknek levezetését» a tanítóra bizza. S bár ez elemi dolgokkal szívesen foglalkozik, az elemi iskolát tárgyaló részben kimondja, hogy nem saját tapasztalatai nyomán mond véleményyt; a mi megint annál feltűnőbb, mert több helyen épen azokra hivatkozik. Így 206. lap. «Az egész tárgy feldolgozása azonban annyira sajátom, hogy p. o. a testek utáni rajztanítás anyagát oly irányban, a melyben leírtam, még eddig semmiféle szakkönyvben sem láttam, ...» stb. Hadd álljon itt még egy pár idézet: «Különben is az az én véleményem, hogy a módszeres rajzoktatás legfőképen az alsó fokon domborítható ki.» A zárószóban (206—207. l.) megjegyzi, hogy «a tananyag összeállításánál főleg a polgári fuiskolák igényeinek kívánt szolgálni.» De azt hiszi, «hogy ezzel egyidejűleg a polg. leányiskoláknak is tett szolgálatot.» «A reáliskola tanterve szerint módszertanom tananyaga a III.—V. osztályokban tárgyalható le».... Reméli, «hogy majd, ha létre jó az egységes középiskola, úgy rajzoktatásom módszerével (?) a gymnasiumokat is szolgálhatom.» Előbb nem?

Ezzel a célzattal készítette könyvének 13—16. részeiben «az alsó-

foku rajztanítás I.—IV. oszt. részletes tananyagát» és ha csakis ennyit írt volna, akkor úgy saját magának, mint az olvasónak is sok időt és fáradságot takarított volna meg; (bár részletes kidolgozott tanmenetet sem az I.—III. osztálynál, sem a IV. osztálynál, «testek utáni rajzolás», nem nyújt). Mert bizony a könyvnek 1—12 számokkal jelölt részei csak teherképen bővítik a könyvet és nincsenek előnyére. Sőt mi több: e bőségben is, csak részleteket lehet kifogástalanoknak mondani. És ezt annál inkább lehet sajnálni, mivel a könyvön végig vonuló alapgondolat annyiban, a mennyiben szerző a gépies másolás helyébe a gondolkozással járó munkát igyekszik tenni, — elfogadható. Az utóbbiért küzd az első ellen. Csakhogy nagy küzdése tulajdonképen meddő, mivel a régi hibákban megcsöknyösödött vagy indolens «pædagogusok»-at, a kikkel szerző nem valami jó lábbon áll, és mint a kik ellen annyi tűzzel harcol, ilyen módon meggyőzni úgy sem lehet (azoknak egészen más valami kell): az értelmes tanító vagy tanár pedig mindezt úgyis tudja, úgyis követi, teszi és alkalmazza; az ő számára tehát czélszerűbb lett volna e módszertannak helyes alapon álló kerek egészét nyújtani.

A könyvnek említett bevezető fejezetei, a melyek, úgy látszik, hogy szerző álláspontjának jelzésére és nézeteinek némi igazolására is irattak, nemcsak hosszadalmasságuk, hanem tartalmuk miatt sem állják ki a kritikát. Sok bennök a fölösleges és mellékes, de sok azonfelül még — a mi az olvasónak bizalmát az író iránt a továbbiakra nézve is bizony-bizony megingatja — a tárgyi és egyéb értelmi tévedés, hiba és helytelen állítás is. E tévedéseknek felemlítését senki se vegye a betűbe vagy szóba kapaszkodó kicsinyeskedésnek, vagy pedanteriának. Ha csak elvéte találtam volna a könyvben, bizonyos, hogy föl sem említem; de sajnos, hogy nemcsak elvéte, hanem majd minden második oldalon találtam ilyen nyelvi, tárgyi hibákat, nemkülönben értelmetlen és részben merész kitételeket. Ezek sokszor az álokoskodás kellemetlen hatásával bírnak, és senkinek hasznára nincsenek, sem a tanárnak, sem a tanítványnak. Hozzájárul ehhez még, hogy a hang is tulságosan polemikus, sőt akárhányszor egyenesen kellemetlen. Meglátszik a munkán, hogy nagy fáradsággal, és ennél is több jóakarattal van megírva, hogy ügyének a szerző hasznára akar lenni. De nagyon is kimerítő, alapos szeretne lenni, csakhogy nincs meg a hozzávaló alapja. Modorát jellemzi az, hogy egészben többet szól arról, a mit tenni nem kell, mint arról a mit tenni kell; s többet arról, hogy valamit miképen nem volna szabad, mint hogy miképen kellene elvégezni. Elvész a részletekben és akárhányszor elveszti a fonalat. Ezt nagy mértékben tapasztalhatjuk mindenütt, a hol az arányok megkereséséről és ezzel a szemmérték gyakorlatásáról szól. Ez alkalommal mindjárt utalok a szerzőnek egy másik tévedésére, t. i. arra, hogy a mértant mindig tulságosan előtérbe helyezi.

Ez önkénytelenül tuzásokra vezet és Lányinál éppen arra, hogy geometrikus figurák megrajzolásánál lehetlenségeket követel (lásd az ábrákat). De meg ez a geometrikus hosszadalmas előkészítés is éppen azt, a mit szerző is óhajt, t. i. a friss felfogást, egyenesen megöli, nem hogy elősegítené. Erre a nagy és az unalommal határos előkészülésre ép oly kevésbé van szükség, mint ama nehéz geometrikus figuráknak szabad kézzel való rajzolására: a mi sem a szemmértéket, sem általában az ítélőképességet v. megfigyelést nem nagyon segíti elő.

Készültsége hiányainak tulajdoníthatom azt, hogy systematikusan felosztásról, menetről, csoportosításról vagy rendszeres tárgyalásról sehol szó sincsen. Methodikát tananyaggal kever össze; rendszert és módszert prédikál és fog a legkisebb dolgokra is, a hol csak lehet. Egészen inkább jóakaró és iparkodó, dilettáns, a ki disputál és nem tanít — s bi zalmunkat azért nem tudja kiérdemelni.

Az említett ismétlődő tévedések olyan szobósság között, mint a minővel Lányi bír, utoljára is boszantók lesznek, és az olvasó türelmét nagy mértékben próbára teszik. Ez lesz az oka, ha ez a könyv el nem terjed; s hogy figyelemmel és türelemmel csak kevesen fogják végig olvasni.

Az illusztrációkról röviden referálhatok. Mindaz, a mi a könyvnek írott tartalmára nézve áll, áll rajzi tartalmára nézve is. Vegyes jellegű az egyik is, a másik is. A rajzoknak jó részét szerző szintén elhagyhatta volna, és helyette inkább a kiválasztásban több kritikával eljárnia, a tárgyi körök megállapításánál az ábrákban is teljességre törekednie és végre mindent jobban kellett volna megrajzolnia. Lehet, hogy utóbbi tekintetben sok a körrajzó hibájából is történt, — de az elemi (geometrikus) ábrák megteremtése kétségkívül a szerzőtől ered; a felelősség tehát ép úgy terheli őt itt, mint a távlati rajzokban előforduló hibákért. Több ellenőrzés nem ártott volna. Azonfelül határozottan kifogásolni kell az elemi példák megválasztásában mutatkozó izlésnek hiányát is. A negyedik fejezetben bemutatott átalakításokról és tervezési kísérletekről sem mondhatok jót. Ezekhez úgy ornamentális mint didaktikai tekintetben szó fér.

Mindent összevéve véleményem Lányi könyvéről az, hogy vegyes jellegű és értékű tartalma nem kvalifikálja arra, hogy ily formájában szakirodalmunk valami elismerésre méltó nyereségének tekinthessem. Jó akaratot és az iparkodásnak egy nemét a szerzőtől eltagadni nem lehet; de könyvirásra, különösen pedig a »szabadkézi rajz tanítása módszerének» megírására a szerzőnél hiányzott a kellő készültség, a kellő tudás.

(Budapest.)

CSIZIK GYULA.